

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 14 - nr.2 - juli

Editoriaal

Ónze Jacob Lodewijk Kesteloot beschrijft zelf hoe wij aan het groot schilderij – nu in de Onze-Lieve-Vrouwekerk – zijn gekomen : een scène nà de Slag bij Nieuwpoort in 1600.

Diego de Mexia kon ontkomen na dat débacle voor de Spanjaarden, maar hielp Nieuwpoort in zijn verdediging tijdens het beleg, dat daarop volgde.

Dankzij de drukke correspondentie van ónze Cornelius De Schepper (zie extranummer december 2021) met de Poolse bisschop Dantiscus leerden we meer over anekdotes uit het gezin in Brugge.

Freddy Beun is onze vaste redacteur geworden. Deze keer diepte hij de erfenis op van Benjamin Crombez : de stichter van Nieuwpoort-Bad.

Het laatste spoor te Nieuwpoort van het Carmelietenklooster is een gerecupereerde naamsteen op de hoek van de Arsenaal- en de Langestraat. Grafstenen uit hun kerk kwamen in onze hoofdkerk terecht... de teksten zijn bewaard gebleven.

Reeds in 1530 wees de vorst onze stad op haar plichten ten aanzien van alle 'behoefligen'. "De Tafel der Armen" of de "Disch" was de verre voorloper van wat nu het OCMW wordt genoemd.

G. Demerre

Wie graag deze archiefkrant digitaal wenst te ontvangen, kan dat als wij uw e-mail adres mogen gebruiken.

guido.demerre@gmail.com

friede.lox@telenet.be

Ludovicus Moritz

De historieschilder

Aan Moritz' naam zal, inzonderheid als kunstschilder, eene vereerende plaats in de reyen der Nederlandsche school te beurt vallen.

In het volle vertrouwen, dat de Leden van het Nederlandsch Instituut, waerin Moritz in de afdeeling der schoone kunsten, sedert talrijke jaren, zitting had, aen 's mans nagedachtenis de verschuldigde vaderlandsche hulde zullen bewijzen, voel ik mij ondertusschen opgewekt eenige berigten hier mede te deelen, welke in Zuid-Nederland misschien minder bekend zijn, en alzoo, alleenlijk als eenvoudige bijdragen beschouwd, veelal kunnen toebrengen om de hoogachting, die men den begaefden schilder in eenige steden van Vlaenderen toedraegt, te billijken, en grondiger te staven.

Het is bijna eene halve eeuw geleden, dat ik voor het eerst den heer L. Moritz te Leiden bij de hoogleeraren Rau en G. Sandifort aantrof ; hij beyverde zich te dien tijde om nuttige inrigtingen in de Leidsche teekenschool in te voeren. Gemelde hoogleeraren, alsmede andere voornamelyke medebestuurders, koesterden voor Moritz het volste vertrouwen, de hoogste achting. Opvolgelyk vervaardigde Moritz daer een zeker tal portretten van Leidsche professoren, welke thans de groote Senaetkamer versieren.

Wanneer er in den Haag een voornaem toneelstuk werd opgevoerd, dat meer dan gewoone decoratiën vergde, werd de raad en daed van Moritz ten nutte gemaakt. M. verbleef dan ten huize van zijn vriend en kunstgenoot Brikkenheimer en slaegde bijzonder wel in die soort van schildering, meestendeels op grond eener stipte perspectief berustende. Zeer dikwijls deelde ook dit zijn talent in de toejuichingen der uitgelezenste menigte.

Eene geringe dienst, welke ik, als geneesheer,

aen hem bewees, deed mij nader zijne kennis maken, en het strekte mij steeds tot genoegen en leering zijn gezelschap te mogen genieten. Hij toonde ook veel genegenheid voor mij, en betuigde meermalen in mijn huiselijken kring veel genoegen te vinden. Hij was doorgaens onopgeruimd, mismoe-dig, ontevreden, ja, als ter neêr geslagen; met één woord, in een staet van werkeloosheid in lichaam en gemoed die nu en dan aan ziekte en verbijstering grensde.

Hij werkte echter in dien tijd zijn uitmuntend tafereel de beroemde episode van Diomedes, uit Homerus, af: dit meesterstuk, 't welk thans in een der voornaemste kabinetten van Amsterdam prijkt, heeft veel toegebracht om M. naem te verheerlijken; de paerden op deze schilderij zijn onverbeterlijk; kortom, het geheele stuk ademt den volmaeksten kunstzin.

Al vroeg was hij in 't huwelijk getreden met eene zeer minzame, gulhartige vrouw; deze vereeniging bleef kinderloos, en alzoo werd de gelegenheid nog meer begunstigd om het wezenlijk talent van bloemschilderen bij zijne echtgenoot voort te zetten en verder uit te werken; menigmaal hebben de openbare pronkzalen van schilderijen in België daarvan proeven gegeven. De waardige begaefde dame is haer'man, sedert omtrent 20 jaren, reeds in de eeuwigheid vooruit gegaen.

Omstreeks dezen tijd hield Moritz zich onledig met een groot tafereel: de dood van Cleopatra verbeeldende; dit stuk, nog ver van afgewerkt te wezen, kwam mij voor, ofschoon ongewijde in het vak, zeer vele verdiensten te hebben, waer het zich thans bevindt is mij onbewust.

Voor de roomsch katholieke kerk te Gouda heeft onze artist een fraei hoogaltaerstuk geschilderd, 't welk aldaer zeer wordt in waerde gehouden. Wij kennen van zijn kunsttalent een getal van ten minste twintig portretten, waeronder de beroemde D. Wyttenbach en J. Kinker uitmunten.

In de eerste groote tentoonstelling te Gent, in 1820, bekwam Moritz'groot schilderstuk, de Veldslag bij Nieuport eene eerste plaets; hij behaalde den lauwer boven zijne kunstgenooten, en dit zijn tafereel is, door eene bijzondere omstandigheid, in Vlaenderen, te weten te Nieuport, in aenzijn gebleven.

Deze bijzondere omstandigheid heb ik geboekt in mijn opstel: Hulde aen de nagedachtenis van Mr. A. R. Falck (1); daar leest men wegens den goeden uitslag om dit gedenkstuk te bekomen, het volgende (2) "Zijne Majesteit had de goedheid aan mijn eerbiedig verzoek te voldoen en droeg

mij zelfs den last op, om het schilderstuk van den heer Moritz te gaen aankopen; weldra prijkte alzoo een der meesterstukken der Nederlandsche school binnen de oude en eerwaerde wallen mijner geboortestad; de paerden, daerin voorgesteld, werden wederom door alle ware kunstkeners hoog geroemd. Dit stuk de groote zael der stadsregering versierende, is 19 voet breed en 13 voet hoog.

Zie Salon l'exposition des Beaux Arts; Gand, 1821)"

Het was dan in den zomer des jaers 1821, dat Moritz met zijn groot schilderstuk: de Veldslag van 1600, te Nieuport aenkwam. Met zeer veel eer en onderscheiding werd hij aldaer door den W. Ed. heer F. Van Baekel, toenmaligen hooggeachtend burgemeester der stad, gulhartig verwelkomd, en kort daerop werd er een prachtig banket op kosten der stadsregering ingericht, op hetwelk verscheidene toasten, ook ter eere van den kunstschilder, werden ingesteld.

Na de Veldslag van 1600, te Nieuport

In zijne hooge jaren herinnerde de grijsaerd zich nog met innerlijk genoegen zijn verblijf in Vlaenderen, de opregte genegenheid waermede hij aldaer bejegend werd, en wel bijzonderlijk zijne verpoozing te Gent en te Nieuport. Toen wij uit deze Westvlaemsche stede in de hoofdstad van Oostvlaenderen terugkwamen (de reis had ik mede gemaekt), verbleef hij eenige weken in mijne familie, schilderde er mijn portret, in borstbeeld, zoo ook die van den heer J. Velleman (3) en zijne echtgenoot Antonia Kesteloot (4).

De voornaemste begunstigers van kunsten en wetenschappen te Gent, schiepen er behagen in, den geachten kunstschilder Moritz bij hen vriendschappelijk te ontvangen: de W. Ed. heeren Fiers van Ravenscot, Schamp, Rottier, Professor Kluyskens (5), maer vooral de Heer Van Aelbroek, vader, zoo beroemd door zijne kundigheden in

den landbouw, had voor Moritz veel toegenegenheid opgevat, noodigde hem meer dan eens op zijn Ed. buitenplaats te Gentbrugge in gezelschap onzer hoogleeraren Mahne, Schrant (6), de kanunniken De Bast (7), De Meulenaere, Lebegue enz. eene eer waar Moritz den grootsten prijs op stelde.

Onze begaefde man was niet alleen keurig schilder, hij bezat nog daarenboven een vrij, zeldzaam talent onder artisten: het talent namelijk van werktuigkundige (Mechanicus). Men hoort nog heden van zijne wonderbare bekwaamheden in dit vak spreken, wanneer er, vooral te Amsterdam tooneelstukken worden opgevoerd, waar machinerie in voorkomt; zoo had hij destijds een draek vervaerdigd, welke in het treurspel Medea, als levendig, moest vertoond worden, een gewrocht waerlijk dat, door zijn maelksel, ieders aandacht boeide; dan, niet tevreden, dit vreselijk dier ontworpen, geschilderd, in evenwicht gebracht en gehangen te hebben, wilde hij zich nog verder verzekeren van den goeden uitslag der talrijke bewegingen, keelopening, tong- en ooggebaerden, stuipen en andere kromme sprongen van het geduchte monster, en, daerom vond hij goed persoonlijk er in te kruipen en er zelf alle springveeren in werking te brengen, ten einde de draek, tijdens de vertoening, insgelijks zijne rol behoorlijk zou uitvoeren. Vaek deelde zijne onbekrompene kunstvlucht in de toejuichingen der menige aanwezigen.

Ondanks deze werkzaamheden, verviel hij nog al dikwijls in die vlagen van misnoegdheid, ontevredenheid van zich zelve zoo hij het gewoon was mij uit te drukken. Vandaer onrustige slapeloze nachten, gebrek aan eetlust, enz.

Gedachtig aan den raed, dien de beroemde Prof. Boerhaave(8) aan een zijner zwaarmoedige slapeloze patiënten gaf, namelijk de studiën, de diepe gepeinzen enz. vooral met het invallen van den avond te laten varen, en ze door eene vrolijke lectuur te verwisselen (bij voorbeeld de geestige werken, des tijds zeer in zwang, van Gerardi, Théâtre Italien) te lezen, raedde ik ten dien einde mijn vriend Moritz aen, de werken van Langendijk, van Fockenbroch, of ook wel de Scribleriana van Weiland, Willem Huys, van Wakker van Zon te doorloopen; die lezing geschiedde niet zonder eenige vrucht; dan de schrijver die hem op den duer het best beviel, was Cervantes, opsteller van den dolende Ridder Don Quichotte; weinige dagen verliepen zonder dat Moritz er een hoofdstuk of wat in las, er er zich goed mede bevond; hij ging nooit op reis zonder zijnen geliefden Spanjaard mede te nemen.

In het boetseeren had Moritz het mede ver gebragt,

zooals mijn goede vriend, de beroemde beeldhouwer Royer, te Amsterdam, mij stellig verzekerd heeft; het is bij dien gulhartigen, regtschapen Royer dat de oude, afgeleefde Moritz troost en toeverlaet vond, wanneer zijne billijke wenschen elders werden over het hoofd gezien.

Op de feestviering van mijn 50-jarig jubilé, in de verlopen maend gevierd, had ik niet verwaarloosd mijn goeden ouden vriend Moritz uit te noodigen; maer, helaes, zijne lichaamskrachten lieten het niet meer toe, de reis aen te nemen. Zijn gevoelig hart betuigde er mij niet minder dankbaarheid over. Hij bezweek den 22 November l.l., in den ouderdom van 77 jaren.

Ligt ruste de moeder aarde op den braven man, die misschien, op deze planeet, gelukkiger levensloop had moeten doorwandelen.

J.L. Kesteloot

Gent, 8 van Wintermaend 1850

J. L. Kesteloot

(lees ook over J.L. Kesteloot NAK jg. 3/3 en jg. 7/1)

Epiloog

We hebben de tekst behouden zoals Kesteloot die heeft gebruikt en geschreven. Bedenk dat in die periode er nog geen 'uniform' Nederlands werd gebruikt ... Dat werd opgesteld in 1863 en kwam in gebruik in België in 1864, in Nederland maar eerst in 1883!

Voetnoten:

- (1) Anton Falck gezant in 1824 in Londen, nadat hij tussen 1818-1824 minister was in Den Haag.
- (2) Hulde aan de nagedachtenis aan Mr. A.R. Falck, naschrift, blz. 57 en volg. in 8* met het portret van den vereeuwigde. 1844.
- (3) Directeur van de Gentse academie.
- (4) Oudste dochter (geboren 1810 Den Haag)

van de auteur dr. Jacob Lodewijk Kesteloot. Het portret van Kesteloot in de Nieuwpoortse bibliotheek is echter van zijn andere schoonzoon Antoon van Yzendyck.

(5) Was uit Leiden ook naar Gent gekomen als professor uit de afdeling geneeskunde.

(6) Priester-hoogleraar J.M. Schrant (1783-1866) de enige professor Nederlands in de universiteit (1817) van Gent.

(7) Historicus M.J. De Bast.

(8) Herman Boerhaave 1668-1738 waarvan de familie afkomstig was uit Frans Vlaanderen. Een legendarische wetenschapper en geneesheer in Leiden.

Diego de Mexia **Marques de Leganés**

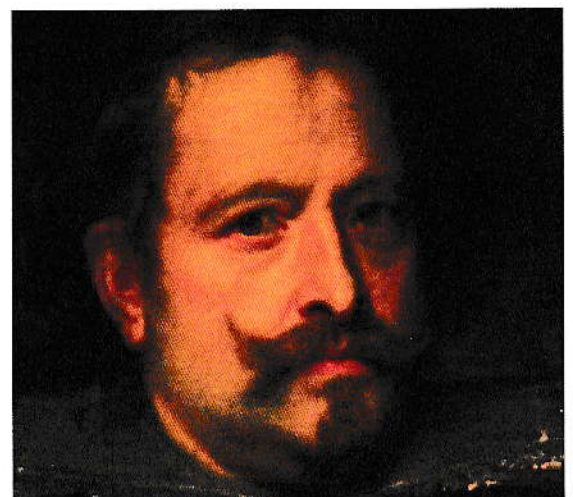
In het gewoel van de Slag bij Nieuwpoort van 2 juli 1600... slaagde onder meer die bevelhebber met Spaanse strijders te ontkomen en zich aan te sluiten bij de verdedigers van Nieuwpoort, die het beleg de week erop zouden doorstaan!

L. Navez (1) schrijft dat dit ging over drie regimenten van samen 2000 man op 6 juli.

Een andere collega Luis de Velasco (2) daarentegen ontkwam richting Diksmuide met zelfs 2 000 infanteristen en 500 ruiters.

In zijn jeugd was hij een page in het huishouden van aartshertog Albrecht VII van Habsburg (2). Ook daarna bleef hij in dienst van de vorst van de Spaanse Nederlanden en was hij tussen 1600 en 1609 betrokken bij de strijd in de Tachtigjarige Oorlog. Na de dood van Albrecht in 1621 keerde Diego Mexía terug naar Spanje, waar Filips IV kort daarvoor de troon besteeg. Zijn neef Gaspar de Guzmán was daar predikant en stelde hem in staat een invloedrijke figuur te worden. In 1622 was hij kort terug in de Spaanse Nederlanden tijdens het beleg en de overgave van Jülich, maar keerde daarna snel terug naar Madrid. Daar bekleedde hij een aantal belangrijke politieke functies. Hij was lid van de Oorlogsraad, de Raad voor Binnenlandse Zaken en de Raad voor Nederland. Bovendien bleef hij werkzaam in militaire functies. Dus in 1625 werd Diego Mexía benoemd tot maarschalk van de Castiliaanse troepen en nam hij deel aan het beveiligen van Cádiz tegen de Engelse aanval in hetzelfde jaar. In 1627 werd hij benoemd tot Marqués de Leganés. Aan deze titel was een aanzienlijk inkomen verbonden. In hetzelfde jaar trouwde Diego Mexía met de dochter van generaal Ambrosio Spinola (4), Polixena Spinola. De bruidsschat was 200.000 dukaten (2.200.000 reales). Met deze familieband en die

van zijn neef achter zich, groeide Diego Mexía uit tot een van de rijkste en meest invloedrijke edelen aan het hof. In 1627 werd Diego Mexía opnieuw naar Vlaanderen gestuurd om de Unión de Armas en de financiering van 12.000 extra soldaten in de Staten-Generaal te versterken. Op de terugweg woonden hij en generaal Spinola de belegering van La Rochelle bij. Als gevolg hiervan ontving hij verdere politieke en militaire orders en posities in de Spaanse Nederlanden, waarin hij zichzelf bewees, en daarom kreeg hij in 1634 de titel van grandee. Op 24 september 1635 werd Diego Mexía benoemd tot kapitein-generaal en gouverneur van het hertogdom Milaan. In deze positie vocht hij in de Frans-Spaanse oorlog van 1635 tot 1659. Hij versloeg de hertog van Parma, Odoardo I Farnese, en dwong hem een vredesverdrag te ondertekenen. Bovendien wist Diego Mexía enkele overwinningen te behalen op Savoye en weerhield de Fransen ervan de Valtellina te veroveren. In 1639 leidde hij een offensief tegen Piemonte, dat aanvankelijk succesvol was totdat hij een zware nederlaag leed bij Casale Monferrato. Zijn belegering van Turijn in 1640 mislukte. In 1641 werd Diego Mexía Felípez de Guzmán terug naar Spanje gestuurd. Daar kreeg hij het bevel over het Catalaanse leger om de opstandige Catalanen en de Franse troepen die hen steunden in de Guerra dels Segadors af te weren. Hoewel hij Tarragona versloeg, werd hij verslagen in de Slag bij Lleida in 1642. Deze nederlaag zette de Marqués de Leganés uit de gratie bij de rechtbank. Het werd pas in 1645 hersteld. Hij ontving de titel van onderkoning van Catalonië van 1645 tot 1647. Gedurende deze tijd viel de succesvolle verdediging van Lleida in 1646. Daarna bracht hij de laatste jaren van zijn leven door in Italië, waar hij voorzitter was van de Italiaanse raad.

Diego Mexia Felipe de Guzman 1580-1655, vierde zoon van Diego Velazquez Davila y Bracamonte. Schilderij door Antoon Van Dyck (1599-1641)

Voetnoten

(1) Louis Navez, *Les Champs de bataille historique de la Belgique III*, Brussel, 1899.

(2) Don Luis de Velasco y Velasco, eerste markies van Belvedere, tweede graaf van Salazar (Valladolid, 1559 - Duinkerke, 13 september 1625), was een Spaanse veldheer in de Tachtigjarige Oorlog. Hij was grootmeester van de artillerie en ridder in de Orde van het Gulden Vlies.

(3) Bij ons beter bekend als aartshertog Albrecht ... vijfde zoon van Maximiliaan II & Maria van Spanje, gouverneur van de Nederlanden.

(4) Ambrogio Spinola (Ambrosio Espínola, Marqués de los Balbases), (Genua 1569 – , Castelnuovo Scrivia 1630) was een militair strateeg, geroemd door vriend en vijand. Spinola trad in 1598 in militaire dienst. Hij werd in 1601 door de Spaanse koning Filips III naar de Nederlanden gezonden om de aartshertog Albrecht militair bij te staan, die het jaar ervoor de Slag bij Nieuwpoort had verloren.

Johannes Dantioscus

Johann von Höfen-Flachsbinder /
Jan Dantyszek

Geboren op 1 november 1485 in Danzig/Gdansk. Hij was een burger van de Vrije Stad Danzig. Zijn vader was een brouwer en handelaar.

Hij eindigde zijn elementaire school in Graudenz (Grudziadz) en studeerde verder in Greifswald om een bachelor akte te behalen in Krakow.

Tijdens zijn studies kwam hij in contact met het koninklijk hof van koning Jan I Albert van Polen. Hij nam deel aan militaire expedities tegen de Turken en de Moldaviërs. Nadien werd hij koninklijke diplo-

maat en secretaris voor 30 jaar.

Aan de zijde van koning Sigismond I (1) kwam hij in de Conventie te Wenen in 1515. Hij werd geridderd door de keizer Maximiliaan en kwam zo in de adel terecht.

Eerst werd hij kanunnik en dan bisschop van Chelmno (1530) en later van Warnia (Ermland) (1537)

Hij schreef meestal in het Latijn en wel in poëziestijl. Van hem zijn er duizenden (!) brieven bewaard gebleven van tussen 1500 tot 1548 uit correspondentie met beroemde en minder bekende personen van tijdens zijn diplomatieke omzwervingen doorheen Europa of in eigen land.

Meestal in het Latijns en het Duits, maar ook soms in het Pools en andere talen.

Hij wordt in Polen bestempeld als de "*Vader van de Poolse diplomatie*". Hij introduceerde ook het humanisme uit West Europa binnen in Polen.

Tijdens een verblijf in Spanje, aan het hof van keizer Karel maakte hij kennis met Cornelius De Schepper in 1525. Hij gebruikte ook zijn Duitse familienaam Ioannis De Curiis. Soms ook in Griekse vertaling Linodesmon, omdat zijn grootvader touwslager was geweest.

In 1528 schreef Cornelius naar zijn vriend Dantioscus "*ben volop bezig met de zaak, waarvan U weet dat ze mij ter harte gaat, en op goede voet is en zogoed als rond*". Het ging over zijn aanstaand huwelijk met Elisabeth Donche.

Terwijl Dantioscus in Spanje verbleef schreef Cornelius uit Brussel met een bedanking bij de gelukwensen voor zijn huwelijk en over de vriendschap die hij voor zijn vrouw voelt "*rarum in mulieribus ! Accedit amor meus*" [zeldzaam bij vrouwen, mijn genegenheid is er] en verder "*ingenia ad magna nata, nolique me domi torpere*" [door haar karakter is zij tot grote dingen geboren en zij wil me niet opsluiten thuis]

Dantioscus was ook aanwezig op de keizerskroning in Bologna in 1530 net zoals Cornelius.

Vanuit Ausburg was Dantioscus ook in Gent aangekomen verbleef drie maanden bij baljuw Arent Sturm en zou in de Nederlanden verblijven tot februari 1532.

Hij werd door Cornelius uitgenodigd in Brugge om een uitstap te doen en "*de oceaan*" te zien in Sluis. Hij lokt zijn vriend met de belofte dat hij een wereldglobe zal laten zien. Hij kende de belangstelling van Dantioscus voor landkaarten

Daar maakte Dantioscus kennis met de families

Laurijns en Donches. Marc Laurijns was deken van de St.- Donaaskerk en het centrum van het humanisme in Brugge.

Terwijl Cornelius weer op missie was, zorgde Dantiscus dat de correspondentie met diens vrouw ter bestemming kwam.

Elisabeth Donche was geletterd en schreef zowel in het Diets als het Frans. Op 19 juni 1531 schreef ze:

"Mon tres honorer monseigneur abassadeur du roy de Pologna. Mon tres honore seigneur a vouster bonne grace humblement me recommand. Mon sr je vous merchie des quil vous a plut de me, voizer les lesters de on mary par vouste homme lequel ma dit que estes delybere de venir a Bruges ..."

Op zondag 25 juni 1531 ging Dantiscus blijkbaar in op de uitnodiging om in het Hof van Beveren te Brugge [waar het echtpaar woonde] te komen eten.

In "*Handbouck vanden daghelixsche costen*" van Mark Laurijn was de aankoop rond die tijd genoteerd ...

"1 scuetele gesprongen vleesch van 3 rebben, 1 loenge van 1 calf, 1 calfsrebbescuetele, peynssen ende scaepsclawen, 6 quackelen ende 6 duven, 1 regher, 1 capoen, freijnsen, 2 radisen, boonen, 18 appelen, radijs, moorbexken room, 1 half scaep, 1 gigotpasteje, 1 regherpasteje, 2 kiekinpastejen, 1 coudt verisoen pasteje en om te besluyten 2 taerten en 1 broot."

Aan deze copieuze maaltijd was naast Dantiscus zeker aanwezig: Elisabeth, haar zuster, haar drie stiefkinderen, natuurlijk deken Mark Laurijn en de scholaster van St. Donaas Jan de Fevyn ... Cornelius was toen op missie ! Dochter Anne was dan bijna zeker reeds geboren ...

Twaalf dagen later schreef Elisabeth een brief in het Vlaams naar Gent, gericht aan Michiel de Vriendt neef van de baljuw, bestemd voor Dantiscus.

Haar woordgebruik liegt er niet om ... onderzouck, zoucken, ghenouch, ghedreghen, upden, ten huze van en hu (in plaats van U) ... ze was een West-Vlaamse.

Ze stuurde een glas (bril of drinkglas ?) mee, verloren door de barbier van de meester op weg tussen Gent en Brugge !

Eind juni keerde Cornelius terug uit Duitsland naar het Hof van Karel te Gent, maar in septem-

ber was hij in Zwitserland waar de pest was uitgebroken. Via Chambéry en Savoie kwam hij in Milaan toe.

Op 12 februari 1532 werd Dantiscus door zijn koning Sigismond teruggeroepen uit de Nederlanden. Een week later kwam Cornelius terug in Brussel aan en mocht genieten van zes weken verlof ! Hij kon aan Dantiscus, die toen nog in Antwerpen verbleef, voorstellen nog eens langs te komen om afscheid te nemen.

Op 27 februari was die in Brugge en had de reis gemaakt in twee dagen met een voerman. Eind mei schreef Dantiscus dat hij binnenkort naar Duitsland zou vertrekken en dat het hem zwaar viel, want hij voelde zich goed in Brugge.

Op 25 mei vertrok Cornelius weer vanuit Brugge en verbleef de rest van het jaar in Ausburg, Ulm, Wenen en Innsbruck. Op 30 november schreef hij naar Dantiscus "*dat hij een triest leven leidde, dat hij nauwelijks betaald werd en veel vrienden aan het Hof verloren had, en dat alles terwijl zijn vrouw op het punt stond te bevallen*". Op 15 januari 1533 meldde hij dat Cornelius jr. eind vorig jaar geboren was. Volgens zijn vrouw lijkt hij zelfs op Dantiscus (sic) !!

Er waren overstromingen geweest in de Nederlanden. Elisabeth had uit de erfenis van haar eerste man, eigendom van landerijen in Watervliet aan het Schelde estuarium. Die waren ingedijkt geweest door Jeronimus Laurijn, nadat het dorp terug overspoeld was geweest ...

Tijdens zijn twee reizen naar Istanboel blijft Corelius vooral met Olah, uit de hofhouding van koningin Maria, in briefwisseling ...

Vanuit Madrid schrijft hij naar zijn vriend Dantiscus enkele berichten over Cortez, de veroveraar van Mexico, die beiden wellicht gekend hebben. Eind januari 1535 is Cornelius terug in de Nederlanden en klaagt over zijn zwakke zenuwen, veroorzaakt door zijn vele vermoeiende reizen. Het bleef bij een wens, want op 8 februari was hij weer in Linz ...

Er was even een gerucht verspreid dat hij overleden was.

In opdracht van Maria van Hongarije krijgt hij diplomatieke missies om de belangen van de handel van de Nederlanden te verdedigen. Eind 1535 is hij weer in Brussel en thuis in Brugge.

Op 13 september 1536 schreef hij naar Dantiscus dat zijn vrouw proxima partui was, in hoge verwach-

ting ... Deze derde zwangerschap, zij was toen reeds 38, is blijkbaar een miskraam geweest.

Langzaam verminderde de correspondentie met Dantiscus. In een brief van 15 november 1539 weet Cornelius dat aan de vele moeilijkheden in zijn land en de vele reizen die hij de laatste drie jaar had moeten maken.

Op 18 augustus 1541 schreef hij vanuit Wenen met de klacht dat hij zo vaak van huis weg was. Hij beschreef hoe keizer Karel de opstandige Gentenaars had gestraft.

Terug van de missie naar Hongarije in januari 1541 schreef Cornelius vanuit Binche aan Dantiscus dat veel vrienden hem ontvallen waren ... Marc Laurijn, humanist en deken van St. Donaas, Adolf van Bourgondië heer van Beveren en Jacob Snaggaert, kapitein te Temse. Hij meldt ook de aankoop van de heerlijkheid Eke en hoe hij zijn bibliotheek over water zal laten overbrengen uit Watervliet. Hij had daar blijkbaar een tweede verblijf. Hij dankte ook voor drie vaten bier die Dantiscus hem gestuurd had.

In een brief van 30 januari 1542 vertelt Cornelius een leuke anekdote.

Op dat ogenblik verbleef koningin Maria van Hongarije, landvoogdes in haar paleis het Prinsenhof te Brugge. Van zodra dat de vaten waren aangekomen, wou ook zij ervan proeven en het beviel haar opperbest.

De prinses van Chimay, Louise de Guise (2), zuster van de koningin van Schotland (3) verbleef bij haar. Omdat die prinses nooit eerder bier had gedronken, en men haar had verteld dat het om Danicum Vinum (Deense wijn) ging, proefde ze, maar werd ten prooi aan hevige ongesteldheid! Cornelius merkte op dat het bier een verrukkelijk smaak had. Als ultiem bewijs voegde hij er dan nog aan toe, dat het Deense bier zijn vrouw Elisabeth zelfs genas van een koppige hoestbui, veroorzaakt door een verkoudheid en die al maanden had aangesleept.

Op 17 juli 1545 schrijft Cornelius vanuit Harderwijk (Gelderland) waar hij Maria van Hongarije was gevolgd op weg naar Friesland. Zijn zoon is op dat ogenblik aan de universiteit te Leuven. Zijn dochter is bij haar moeder.

Op 12 juni schrijft hij vanuit Binche (waar koningin Maria veel verbleef) een brief van 38 pagina's. Zijn stiefzoon Mathias Laurijn, was met Geraard van Veltwijck op diplomatieke missie meegegaan naar Constantinopel, maar ziek teruggekomen. Op 18 oktober 1546 schrijft hij dat de echtgenoot van stief-

dochter Catharina Laurijn, Wulfaard van Borselen, kapitein van Sluis, overleden is.

De laatste brief aan Dantiscus dateert van 28 november 1546 ... Zijn levenslange vriend overleed op 27 oktober 1548 aan de leeftijd van 63 in Lidzbark (Heilsberg Oost Pruisen) en werd begraven in de kathedraal van zijn prinsbisdom Warminki.

P. Donche, Cornelius Duplicius De Schepper diplomaat van keizer Karel V, Westhoek, jaargang 16, 2000, nrs. 2-3 Brugge, p. 76-94.

https://en.wikipedia.org/wiki/Lidzbark_Warmi%C5%84ski

Lees NAK, jg. 13, december, 2021.

Bisschoppelijk paleis

Sigismond I de Oude : praalgraf in de Wawel kathedraal in Krakow 1 January 1467 – 1 April 1548

https://en.wikipedia.org/wiki/Sigismund_I_the_Old

https://en.wikipedia.org/wiki/Johannes_Dantiscus

Sigismund I de Oude

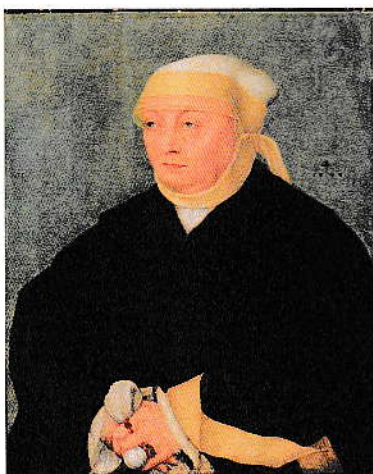
Voetnoten

1. De Poolse vorst was aangesteld in 1506 als gekozen koning van Polen. Hij was gehuwd met Bona Sforza en zelf verwant met de Habsburgers via zijn grootmoeder. Bona bracht de renaissance binnen in Polen ...

Hij botste om zijn hervormingen in het binnenland. In het oosten was er een conflict met Moskou wat uitdraaide op een steviger band met Groot-hertogdom Litauen (1535). Zijn neef Albert van Pruisen werd Luthers maar ondergeschikt aan de Poolse troon. Hij knoopte enerzijds banden aan met François I van Frankrijk... en toen dit niet bevredigde, probeerde hij relaties met Hongarije (Vojvode Johan)... om toch maar de Habsburgers dwars te zitten.

2. Geboren 1521 en overleden 18 oktober 1542. Gehuwd met Charles de Croÿ 1522-1551. Zus van Mary de Guise (1515-1560) xx James V van Schotland 1512-1542 ...

3. In 1528 was Cornelius nog langs geweest in Edinburgh bij de regenten van koning James V (16) in opdracht van de keizer ...

Koningin Bona Sforza

Met haar kwamen heel wat Italiaanse woorden in het Pools terecht : pomidor (tomaat), salatka, ryz, sos (saus), spaghetti, pomaransza (oranjeappel)

De erfenis van een grootgrond- bezitter

Bronnen :

- R.A Brugge – depot notaris Vileyn 2001
- Wikipedia
- Nieuwpoort-Bad – Pieter Declercq (1957)
- Nieuwpoort-bad : Vroeger en Nu (auteur Meester Billiet) 1982
- Van den Borre- Een architectuurhistorisch onderzoek naar de zeedijk van Nieuwpoort-Bad (1864-2006) onuitgegeven licentiaatsverhandeling – VUB - academiejaar 2005-2006
- Vleugels boven Oostende – Walter Major/Norbert Vanthomme – 2009 – Uitgeverij Flying Pencil
- persoonlijke notities

Een tijd geleden kwamen we – via Joeri Stekelorum, voorzitter van VVF Westkust - in het bezit van een merkwaardig document wat onrechtstreeks met Nieuwpoort te maken heeft.

Het betreft een kopie van de getrouwe inventaris van alle roerende goederen (meubels en effecten en contant geld) die zich in zijn zomerresidentie te Nieuwpoort-Bad bevonden bij het overlijden in 1902 van niemand minder dan Benjamin Crombez, de zogenaamde stichter van Nieuwpoort-Bad en eigenaar van tientallen hectaren duinen aldaar. We geven hierna in een verkorte versie een overzicht van deze ruime inventaris .

Maar belichten we nog vooraf even de persoon van Benjamin Crombez die overleed te Brussel op 23 augustus 1902.

Benjamin werd geboren te Doornik op 14 maart 1832 . Hij had de titel van “écuyer” in opvolging van zijn vader Benoit.

Hij huwde op 25 mei 1869 te Corroy-le-Grand (Waals Brabant) met Gabrielle Leclercq .

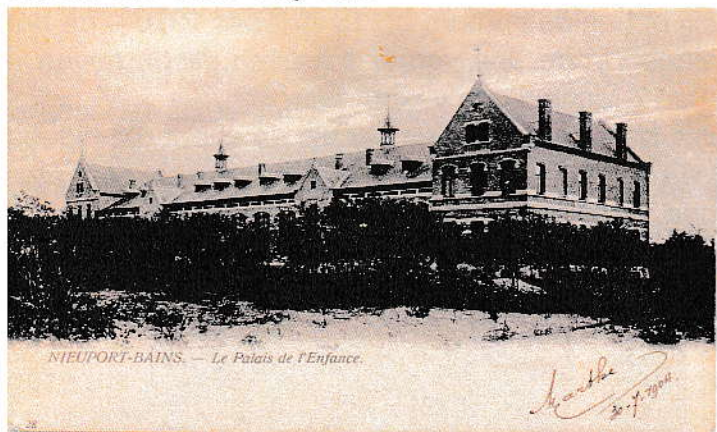
Uit dit huwelijk zou in Parijs op 5 april 1870 een zoon geboren worden : Benjamin Martial . (gestorven in 1914)

We veronderstellen dat deze zoon mentaal niet in staat was het fortuin van zijn vader te beheren, want Benjamin besloot reeds op 24 mei 1894 – via een handgeschreven testament - zijn neef Henri-Louis Crombez (1856-1941) aan te stellen als zijn erfgenaam en dit terwijl zijn zoon nog leefde! Verschillende auteurs die de persoon van Benjamin besproken hebben, menen dat Martial op jonge leeftijd zou zijn overleden. We kunnen dit te-

genspreken, want bij de opmaak van de inventaris van de inhoud van zijn buitenverblijf te Nieuwpoort-Bad, wordt Martial in eerste instantie vermeld ! Uit verder onderzoek blijkt dat Martial slechts in 1914 zou overlijden.

Benjamin-Henri zelf was een archetypisch figuur binnen het liberalisme van de 19e eeuw. Hij was dan ook zeer paternalistisch ingesteld : hij besteedde o.a. een groot deel van zijn fortuin aan liefdadigheidswerken, het oprichten van vakantiekolonies, scholen en verder aan het onderwijs in het algemeen. Tevens steunde hij als mecenas veel culturele activiteiten .

Zo zou hij ook te Nieuwpoort-Bad een grote kinderhome laten bouwen, bestemd voor de leerlingen van de stadsscholen van Brussel. Officieel werd dit het "Palais de l'Enfance", door de plaatselijke inwoners evenwel iets oneerbiediger de "Keuneschool" genoemd ! Ieder jaar werd bij de aankomst van de kinderen een feestje aangeboden waar Crombez steeds zelf aanwezig was.

Palais de l'Enfance

Anderzijds verloor hij evenwel ook niet zijn eigen financiële belangen uit het oog . Zo kunnen we zijn "meesterwerk", de uitbouw van de badplaats Nieuwpoort-Bad , situeren onder deze noemer . Hij streefde daar naar de uitbouw van een elitaire, aristocratische badplaats waar enkel plaats was voor de bovenklasse en persoonlijke vrienden.

Zijn vader Benoît kocht reeds in 1830 meer dan 542 ha duinengrond aan, gelegen tussen de linker IJzermonding en Oostduinkerke-Groenendijk. Hij zou hiervoor 122.850 frank betalen.

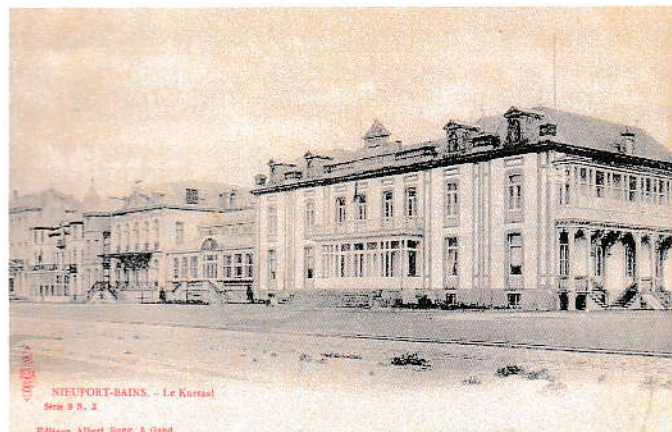
Hiermee wordt het verhaal – dat vandaag soms nog de kop opsteekt – tegengesproken waarbij verteld wordt dat vader Benoît Crombez zou hebben gediend onder Napoleon en waarbij hij voor bewezen diensten deze gronden zou hebben verkregen. Dit stuk was gelegen op het grondgebied van de gemeente Oostduinkerke. In 1839 volgde een aankoop van duinengronden aan de rechteroever van de IJzer (grondgebied Lombardsijde).

Naast deze duingronden bezat hij ook gronden in

Ramskapelle, Lampernisse en Oostkerke!

In 1862 kwam dit alles in het bezit van Benjamin. Slechts vanaf 1869 – na de aanleg van de spoorlijn tot aan Nieuwpoort-Bad – zou Benjamin zijn persoonlijke visie voor de uitbouw van Nieuwpoort-Bad doordrukken en via bouwreglementeringen in handen nemen. En dit zonder enige uitzondering!

Gevolg hiervan : hij is niet geliefd bij de plaatselijke bevolking. Daarenboven is hij vrijmetselaar. Hij is onvermurwbaar en iedereen is bang van hem. Ook wordt hij door velen als verwaand bestempeld. Al is hij wel correct tegenover iedereen. In 1867 bouwt hij zijn eigen villa te Nieuwpoort-Bad. De lokale bevolking bestempelt het gebouw "even groot als zijn fortuin" en "als zijn ambities"! Aansluitend werd er later nog een theater aangebouwd, dit volgens een ontwerp van de Nieuwpoortse architect De Man-Bogaert, directeur van de tekenschool !

Villa Crombez

In latere fases werden nog een serre toegevoegd en een "maison de la presse" zodat de imposante façade ontstond welke we nog kennen vanop prentkaarten.

De plaatselijke bevolking stond natuurlijk met open mond te kijken naar al deze majestueuze gebouwen. De enorme loggia die dienst deed als eetzaal viel op, temeer dat er bovenop nog een balkon, mooi afgewerkt in fer forgé, opgericht werd .

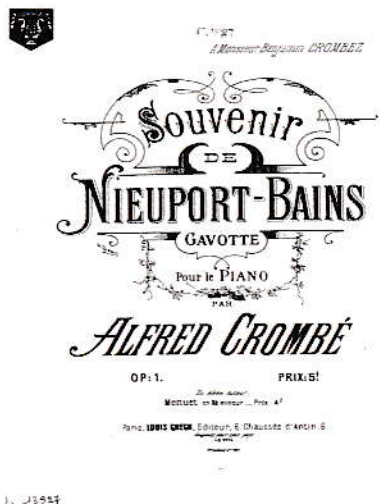
En ook de afwerking van de façade, bekroond met een Atlas die de wereld draagt, was onderwerp van discussie!

Verder waren er 4 trappen – twee per twee – die toegang verschaften tot de ontvangtzalen.

Een oogvanger was eveneens de "serre" later opgericht tussen de eigenlijke villa van Crombez en het theater. Van buiten uit kon men de palmbomen bekijken. De Crombez's hielden eraan hun gasten uit te nodigen om de prachttuin te laten bewonderen. De meest zeldzame planten wer-

den er tentoongesteld . En ook de vijver vol met waterlelies, was een streling voor het oog . Het geheel vormde dan ook een echte botanische tuin !

En dat ze zich dit alles graag lieten gevallen, blijkt uit dit bijgaand documentje, opgedragen aan Mr Benjamin Crombez : Souvenir de Nieuport-Bains – Gavotte pour piano par Alfred Crombé !

Gavotte pour piano par Alfred Crombé

Na een leven vol met activiteiten, verlaat Benjamin in 1900 definitief Nieuwpoort-Bad voor Brussel, waar hij in 1902 zou overlijden.

Henri Louis Benjamin Ghislain Crombez (1856-1941).

Zoals hoger gemeld werd Henri Louis in 1894 aangesteld als erfgenaam van Benjamin Henri. Deze was de zoon van François, broer van Benjamin.

Henri-Louis was in hoofdzaak politiker. Zo was hij o.a. als lokaal mandataris in zijn gemeente Taintignies, raadslid, schepen en tenslotte burgemeester.

Daarnaast was hij liberaal senator en volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Ath-Doornik.

Hij verbleef met zijn familie vaak te Nieuwpoort-Bad tijdens het zomerseizoen.

Henri Benjamin "Riri" Crombez (1893-1960)

Deze zoon van Henri-Louis werd te Lombardsijde geboren .

Hij zou te Nieuwpoort-Bad de interesse voor het vliegen opdoen waar Debongnie zijn vliegtuigloods had.

We vermelden hem in dit kort overzicht omdat hij als een van onze eerste piloten, zou helpen om de geschiedenis te schrijven van de Belgische luchtvaart .

Hij behaalde immers op 18 oktober 1910 – na het slagen in de drie voorgeschreven vliegproeven – als 17-jarige - zijn vliegbrevet.

We kennen hem allemaal als de piloot die tijdens WO I vluchten per vliegtuig o.m. met koning Albert zou verzekeren.

Henri met Koning Albert I in WO I

Iets minder gekend is het feit dat hij de eerste half-officiële postdienst in Europa verzekerde ! Vandaar zijn bijnaam " le facteur-aérien "

Het betrof in feite een promotie voor de Wereldtentoonstelling in Gent in 1913 ! Om deze tentoonstelling beter aan het publiek kenbaar te maken, vloog Henri Crombez tussen 1 mei en 25 augustus 1913 dagelijks met een Deperdussing-eendekker tussen Gent en verschillende Belgische steden. De inrichters van deze private "vliegroule" verkochten aan de bezoekers van de tentoonstelling kaarten die zij – mits een toeslag van 1 frank- via de luchtpost konden versturen.

Om hem te eren zou de stad Gent na zijn overlijden in 1960, een straat naar hem benoemen!

De familie Crombez zou tot ongeveer 1940 grote delen van Nieuwpoort-Bad in hun bezit houden en hun macht en invloed laten voelen . De laatste belangrijke erfgename was o.a. de kleindochter van Henri, met name Marie-Marguerite de Nève de Mevegnes – de Romée de Vichenet !

De eigenlijke inventaris

Zoals gemeld kwam Benjamin-Henri te overlijden te Brussel op 23 augustus 1902.

Op donderdag 6 november 1902 om 10 uur 's morgens wordt er overgegaan tot de juiste inventaris en exacte beschrijving van alle meubels, voorwerpen en liquide gelden die deel uitmaken van de successie van mijnheer Benjamin Henri Ghislain Crombez en die gevonden worden in de zomer residentie van gezegde persoon, écuyer en eigenaar van het gebouw, gelegen te Nieuwpoort-Bad, (gemeente Oostduinkerke) Zeedijk nr. 5 .

Dit gebeurt op verzoek van :

- Dhr. Martial Crombez, eigenaar, verblijvend te St Gillis bij Brussel , gedomicilieerd te Coroy-le-Grand , kasteel van Taintignies, hier vertegenwoordigd door dhr. Leopold Demolder, advocaat en kandidaat-notaris,

- Dhr. Henri Louis Benjamin Ghislain Crombez, lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, eigenaar, en wonend op het Kasteel van Taintignies

- Dhr Jules Van Zele, advocaat bij het Hof van Beroep, wonende te Brussel, en hier vertegenwoordigd door dhr. Hécart ,

Er wordt melding gemaakt van het feit dat er reeds te Brussel op 3 oktober een inventaris werd opgemaakt door notarissen Poelaert en De Schrijver van eigendommen gelegen te Brussel.

De huidige inventaris wordt opgemaakt door meester Alphonse Geersens, notaris te Nieuwpoort en bijgestaan door de heren Arthur Vantomme en Renon Demaeter, beiden wonende te Nieuwpoort-Bad (gemeente Oostduinkerke)

Het presenteren van de voorwerpen zal gebeuren

door dhr. Eugène Decat, inwoner van Oostduinkerke, hier tegenwoordig en optredend als bewaker van de hierna vermelde verzegelde goederen dewelke, bij zijn weten behoren tot de genoemde erfenis, en aldus dienen in de inventaris te worden opgenomen. Ter bevestiging hiervan zal hij na de opmaak van de totale inventaris , de wettelijke eed afleggen.

De waardebepaling van alle loten zal gebeuren door de ondertekende notaris, bijgestaan door dhr. Philippe De Mol, expert in meubels , en verblijvende te Brussel . Dhr. De Mol wordt door alle partijen hier aanwezig, aanvaard als expert.

Ook wordt genoteerd dat alle zegels die werden gelegd op de verschillende loten, en dit in opdracht van Meester Hilaire Joye, advocaat te Veurne, handelend in naam van dhr. Jules Van Zele , hiervoor vernoemd, en bevestigd in een proces-verbaal van de vrederechter van het kanton Nieuwpoort op datum en 23 en 24 augustus laatstleden, nog alle intact zijn .

En tenslotte wordt de ondertekende notaris ontslagen van de plicht een beschrijving te geven van alle geschriften, papieren, titels, die zouden kunnen gevonden worden, omdat die zullen worden samen gebracht met deze die vermeld worden in de inventaris, reeds opgemaakt te Brussel door notarissen De Schrijver en Poelaert .

Na deze lange, voorbereidende procedures, wordt er dan eindelijk aangevangen met de waardebepaling, stuk per stuk ..

Het is – op zijn minst gezegd – geen gemakkelijke klus voor de notaris . Er zijn in deze enorme gebouwen een oneindig aantal zalen en plaatsen . Een gedetailleerde opsomming geven van alles wat er werd aangetroffen is onbegonnen werk.

De notaris heeft immers niet minder dan 27 (!) – handgeschreven pagina's ingevuld.

Toch geven we graag een inkijk in de levenswijze van de toenmalige "upper class".

Beginnen we met de eigenlijke villa van Benjamin Crombez. Hier valt direct de wirwar van zalen op het gelijkvloers op, terwijl op het verdieping het grote aantal slaapkamers de aandacht trekt. Met een kunstje (de naamgeving aan elke kamer) wordt het onderscheid gemakkelijker!

We proberen in elke zaal of kamer de bijzonderste voorwerpen te vermelden, al valt het op dat de slaapkamers zeker niet baadden in extreme luxe!

- Op het gelijkvloers : in de eerste zaal van het museum , zuidzijde

Een glazen kast in eik

- geschat 225 fr.

Een koperen luster

- geschat 125 fr.
Een deel verzamelobjecten (souvenir van de Krim)
- geschat 100 fr.
Verder tapijten, zetels met kussens, enz....

- Op het gelijkvloers : in de tweede zaal van het museum , er naast

Bibliotheekkast , 2 zetels, ..tapijt, enz.

- Op het gelijkvloers : in de derde zaal van het museum, zaal met drie vensters

Canapés, stoelen, ..enz.
Een commode Louis XVI (marqueterie)
- geschat 300 fr.
Een pendule époque empire brons
- geschat 600 fr.
Twee leeuwen in brons Brabants tijdperk
- geschat 250 fr.

- Blijven nog te overlopen op het gelijkvloers :
het groot salon (met een tapijt Aubusson –waarde 200 fr.)
de gang naar het zuiden, de serre, het bureau , de kleine eetzaal naar het noorden, de grote eetzaal (met o.a. 24 stoelen ...) en klein feestsalon met o.a. een pendule, twee kandelaars in marmer en brons (époque premier Empire –waarde 800 fr)

Alle meubels op het gelijkvloers worden geschat op een totale waarde van 15.300 fr !

Vervolgens hebben we de eerste verdieping :
Met volgende indeling : lingerie – er naast “een kamer” – een “antichambre” – een tweede kamer, een derde kamer genaamd “gele kamer” , vierde kamer “donkere kamer”, vijfde kamer genaamd “kamer van Duyck, zesde kamer genaamd “blauwe kamer” , zevende kamer genaamd “eiken kamer” met er naast een “antichambre”

Tenslotte komen we bij de achtste en laatste kamer, zijnde de kamer van Mr Crombez.

Deze bevat : een bed van ijzer (!) geschat op 55 fr. Verder 2 nachttafels, lavabo met spiegel, een kleeerhanger, bidet. Tenslotte nog twee jachtgeweren met kogels. (waarde 125 fr)

Alles samen slechts geschat op 320 fr !
Opvallend is evenwel dat er in de aanpalende gang (noordzijde) zich nog een kamer bevindt genaamd slaapkamer “du garde malade “ wat er zou kunnen op wijzen dat Benjamin Crombez in zijn laatste levensjaren vooraleer hij Nieuwpoort-Bad definitief verlaat (1899) reeds behoefte had

aan de bijstand van een verpleger !
Verder waren er op de eerste verdieping (terras) nog een “antichambre de la veranda” en een “couloir du premier palier “
Daar bovenop waren er vier kamers voor het personeel en op de zolder nog een reservekamer, een “chambre blindée “ twee slaapkamers voor de conciërgerie, en een tenslotte een “une pièce obscure” met een bed, kast en spiegel!

Zakken we af naar beneden : daar treffen we een bierkelder aan en de keukens met alle voorzieningen van doen .

Al de aangehaalde en beschreven voorwerpen vertegenwoordigen een totale waarde van 21.986 fr.

Onze ijverige notaris en zijn assistenten hebben er een bepaald moment genoeg van en doen noteren dat zij reeds bezig zijn de inventaris op te maken van 's morgens tien uur en dat het negen uur in de avond is. Er wordt tevens vastgesteld dat dhr. Henri Louis Crombez en dhr. Leopold Demolder akkoord gaan om zich voor het vervolg te laten vertegenwoordigen door dhr. Charles Colaert, notarisklerk en handelaar te Nieuwpoort. Aldus wordt door alle partijen het proces-verbaal ondertekend van de inventaris, zoals die tot op heden is uitgevoerd. Op vrijdag 7 november 1902 om 11 h. wordt dan overgegaan tot de resterende inventarisatie. Zijn aldus tegenwoordig voor de verzoekende partijen :

- Dhr. Joye Hilaire, advocaat te Veurne, die dhr. Henri Louis Crombez vertegenwoordigt en
- Dhr. Charles Colaert, notarisklerk en handelaar, die dhr. Martial Crombez vertegenwoordigt.

De instrumenterende notaris is verder dhr Alphonse Geerssens in aanwezigheid van dhrn. Vantomme en Demaeter. Ook dhr. Decat Eugène is aanwezig. Worden aldus die vrijdag nog overlopen: de groenten kelder, de patisserie, de biljartzaal, een buffetzaal (met 2 buffetten in acajou voor een bedrag van 180 fr.) – de theaterzaal (met 20 stoelen)-het “pavillon de la Presse”, verder nog porselein en kristal in verschillende kasten.

Verder nog wagens (Landau) voor een totale waarde van 725 fr. + uitrusting voor de paarden (harnassen).

Mr Crombez was blijkbaar een fijnproever , want niet minder dan 600 flessen wijn werden aangetroffen.

Ook dit deel van de inventaris vraagt veel tijd, want het gezelschap stopt er opnieuw mee want ze gaan de resterende goederen verder inventariseren op

zaterdag 8 november ...

Het betreft het zilverwerk (met o.a. een porte-bouteilles Louis XVI, premier titre, geschat op 265 fr), kristal, lijnwaad, en juwelen.

Ook de inhoud van "le Palais de l'Enfance" (banken en pupiters) evenals van de kerk (altaar- communiebanken stoelen -waarde 300 fr.) wordt meegeteld!

Eindelijk wordt alles afgesloten en berekend op een totaal bedrag van 31.274,20 fr. Een enorm bedrag voor die tijd !

Als afsluit van alle activiteiten worden door Eugène Decat, de bewaarder van de gezegelde stukken, en door Leopold Bonjé, conciërge van de woning Crombez, de eed afgelegd in handen van de notaris Geerssens, aldus bevestigend dat alles bij hun weten, is opgenomen in de huidige inventaris .

De objecten worden aldus overgelaten aan de zorgen van de verzoekers.

En opgelucht laat notaris Geerssens om 8 uur 's avonds alle aanwezigen tekenen voor akkoord !

Freddy Beun

De Carmenhoek

Dit hoekgebouw verdween in 1984 voor een parking

Op de z.o.hoek van de Arsenaalstraat en de Langestraat is een naamsteen bewaard gebleven die herinnert aan het Carmelietenklooster te Nieuwpoort.

In de gebouwen van de Engelse Franciscanessen die van daar vertrokken in 1662 naar Brugge, vestigden zich in 1663 Carmelieten, blijkbaar afkomstig uit Mechelen.

In Mechelen vertelt men dat de Geschoeide Carmelieten, of Lieve-Vrouwebroeders, door Bertolf de Paix gebouwen kregen toegewezen in 1653 en als stichting officieel werden aanvaard in 1671.

Met de magistraat te Nieuwpoort sloten zij een overeenkomst om o.m. Latijnse opleiding te verschaffen

aan leerlingen zoals in de Jezuïetencolleges ! Zo'n opleiding was te Nieuwpoort even daarvoor gestopt ... Het waren voordien de Norbertijnen van Veurne, dus de dezelfde als de parochiegeestelijkheid van de O.-L.-Vrouwekerk, die zich kweten van 'latijns onderwijs'.

Ze organiseerden aanvankelijk toneelopvoeringen die plaats grepen in het stadhuis en later in de zaal van de "Retorica" waar de magistraat was tussengekomen.

In de processie van de 'ommeghanck' van 1673 te Nieuwpoort reed een triomfwagen beklommen door studenten en gemaakt onder toezicht van de paters karmelieten.

Frater Natalis Humberto was de prior in 1731 bij de karmelieten en kapelaan van de Spaanse kapel in de O.-L.-Vrouwekerk. Dat is nu de doopkapel.

We kregen een document te zien uit 1753 van een zekere Dionisius Collet die bleek leerling te zijn in het Neoport Gymnasio Carmelitarum.

Hun kapel werd gefrequentieerd door officieren van het Spaans garnizoen, dat huisde in de gebouwen rondom aan de toenmalige Esplanade. Enkele gouverneurs en legerofficieren werden er begraven en kregen er een grafsteen.

De paters karmelieten lazen zelfs drie keer per week een mis in het stadhuis te Nieuwpoort. Toen ze in 1765 een relikwie kregen van de H. Donatus, vormde dat een speciale aantrekking van devotie.

In 1779 was er een dispuut ontstaan tussen hun provinciaal en de magistraat. Er waren heel wat herstellingskosten gedaan aan de gebouwen en de rekeningen bleven deels onbetaald. Dit werd aanhangig gemaakt bij de magistraat ... en de communauteit vertrok. Vijftig jaar voordien hadden ze óók reeds pogingen gedaan om te vertrekken ... het leek de prior toen dat er in korte tijd té veel kloosterlingen stierven.

Voor een eeuw zou Nieuwpoort verstoken blijven van katholiek onderwijs op secundair niveau.

De karmelietenkerk werd afgebroken en de grafstenen (8 stuks) bracht men over naar de O.-L.-Vrouwekerk. In de kerkschat belandden 6 zilveren kandelaars.

We hebben het aan schepen Rouzée te danken, dat 360 teksten van de grafstenen uit de O.-L.-Vrouwekerk bewaard zijn gebleven. Hij noteerde die vanaf 1772 en later is dat register aangevuld met teksten van overgebrachte grafstenen uit de

Carmelietenkerk en de kapel van de Recollecten. Emile Meynne heeft dat register overgeschreven met een alfabetische naamlijst.

K.R. Berquin heeft later nog enkele teksten bijgevonden.

De lijst van Emile Meynne is gebruikt door Robert de Beaucourt de Noortvelde (1854-1928) voor zijn publicatie Documents Historiques, dl. II, Oostende, 1904-05.

Archivaris Walter Lelièvre gaf ons de kans om het drukwerk te toetsen aan het handschrift van Emile Meynne. Daarom corrigeerden we de transcriptie van het drukwerk.

CARMELIETENKERK

De onvaste spelling in de laatste drie eeuwen, de transcriptie van het handschrift en de onnauwkeurige correcties bij de 'letterzetter' ... heeft gemaakt dat de publicatie hier en daar 'corrupt' is gebleken.

Nr. 375

Hic jacet prænobilis et per illustra Domina Joanna Maria felix ex illustre famillia De Spitzenbergh papier (-Papier ?) in Italia onunda (oriunda) uxor per illustris ac generosi Domini Do Francisci Caroli Radkoweit de Merowez majoris hujus civitatis Neoportance (Neoportensis) qua obiit 4 8bris (october) 1731 ætatis suæ (suae) anno (annos) 38 lector bene precare ut æterna (vita) cum conjuge suo qui evivis decessit 1 Martii 1743.

vertaald

Hier ligt de zeer edele en zeer nobele mevrouw Johanna Maria Felix geboren in Italië uit de illustere familie de Spitzenbergh (-Papier?), echtgenote van de zeer edele en grootmoedige heer D. Francisco Carolus Radkoweit de Merowez, burgemeester van deze stad Nieuwpoort, gestorven op 4 oktober 1731 op 38-jarige leeftijd. Jij die dit leest, bid dat hij eeuwig mag (leven), met haar echtgenoot die uit de levenden is verscheiden op 1 maart 1743.

nr 376

Ici git tres noble et tres genereux Seigneur Baron De Galen

vertaald

Hier ligt de edele en genereuze Heer baron De Galen

nr. 377

Ici git noble Dame Christine Thérèse de betten d'Aix, Dame De Mametz epouse du capitaine De

Ransonnet décédé le 21 9 bre 1773

R.I.P.

vertaald

Hier ligt de edele dame Christina Theresa de Betten d'Aix, dame De Mametz, echtgenote van kapitein DeRansonet, gestorven op 21 november 1773.

Nr. 378

Et M. prenobis (prenobilis) ac generosi Domine (Domini) D. Christiaen de Galen sux (suae) cæsaria(e) majestatis generalis et hujus civitatis Neoportance (Neoportensis) gubernatoris maqui (magni) inginii viri qui lostquam (postquam) annis 68 et (in ?) heresis catherance (catharensi) vixisset fidem nostram Romano catholicam publice amplexatus est in quæ feliciter ut speramus obiit 28 Juny 1730.

vertaald

En M. de zeer edele en grootmoedige (nobe) heer D. Christiaen de Galen, generaal van zijne keizerlijke majesteit en gouverneur van deze stad Nieuwpoort, man van groot verstand, die na 68 jaar te hebben geleefd in de Kathaarse ketterij, ons rooms-katholieke geloof openlijk heeft omhelsd en waarin hij, hopen we, ook zalig is gestorven op 28 juni 1730.

Nr. 379

Hic jacet Dns Vincentivs Coudelier fs Dn Jacobi et Domin Joanna Bosman civitat Dunkerck: scabinus et consillarius et Neoportance scabinus primarius ac secundo uxor suæ Dns Catharina Van Slype fa Dni Petri et Dni Cornelia de la haye quorum ille obiit 14 martii 1683 ætat 66 illo verro 6 aprilis 1688 ætat 56 anno et eorum filus Dn Joannes Vincent Coudelier hujus civitatis scabinus que fate cessit 21 Juny 1718 ætat 55 in vivis Relicta uxore Dn Catharina Diar-garcias De la vega fa prenobilis Dn Gonsalvi et Catharina Demystere vita functa 20 8bri 1727 ætat 52 anna quorum Decem prolibus Melchior Emman p^{br}, obiit 28 8bri 1741 ætat 44 Joannes Bâpt alias Pater Vincentius a fus augustino carmelita Febr obiit 15 Juny 1728 ætat 29 Carolus Vincentius alias Reverendissimus ac amplissimus Dominus Do Petrus abbat aldenburg ...Maria catharina obiit 13 7bbri 1741 ætat 36 uxor Dni Ludovi Zants evvis erept 21 9ber 1745 ætat 41 Isabella clara Antonia obiit 1 febr 1741 ætat 32 uxor Domini francisci Jacobi de Brauwere J.U.L. primit consiliarus pensionarii et graphiatii Neoport R.I.P.

vertaald

Hier ligt de heer Vincent Coudelier van de heer Jacob en mevrouw Joanna Bosman van Duinkerke : schepen en raadsheer en Nieuwpoortse schepen, zijn de eerste en tweede vrouw mevrouw Catherine Van Slype van Peter en mevrouw Cornelia de la Haye, hij stierf op 14 maart 1683 en hun zoon de heer Jean Vincent Coudelier zo genoemd, die stierf op 21 juni 1718 in de leven nalatend zijn vrouw Catharina Diar-Garcias De la Vega dochter van de beroemde Don Gonsalvi en Catharina De Mystere gestorven 20 oktober 1727 aan 52 jaar. Van hun tien kinderen : Melchior Emman geestelijke, overleden 28 oktober 1741 aan 44, Johan Baptist alias Pater Vincent zoon van Augustijn, Carmelita geestelijke die stierf 15 juni 1728 leeftijd 29, Carolus Vincenius de meest eerbiedwaardige en meest vooraanstaande heer Pieter abt van Oudenburg (1) ... Maria Catharina gestorven op 13 september 1741 aan 36 echtgenoot van de heer Lodewijk Zandts die stierf op 21 november 1745 aan 41 jaar, Isabella Clara Antonia stierf op 1 februari 1741 ouderdom 32 als echtgenote van de heer Frans Jacob de Brauwere (2) jurist, eerste raadsheer pensionaris en greffier van Nieuwpoort.

Nr. 380

Jaze (Yace) baxo (bajo) esta Losa pria (fria) elimuy noble senior Don nuño salido De Rivera natura(3) de la cividad de la B(a)eza Reyno de Jaen, caval(l)ero de la orden de Santiago que aviendo servido a su mag(esta)d catolica el espacio de 34 años con grande aprovacio(n) pago la com(u)n pensiona de la mortalidad siendo sargento general baetalla(batalla) governador desta villa y puerto de Nieuporte en July 1684 anima ejus .

RIP

vertaald

Hier onder deze koude steen ligt de zeer edele heer don Nuño Salido de Rivera (2), afkomstig van de stad Baeza in het Rijk van Jaén, ridder van de orde van Santiago, die, gedurende 34 jaar met grote voldoening in dienst geweest zijnde van zijn Katholieke Majesteit, het gewone pensiongeld van de sterfelijkheid heeft betaald (dit is een metafoor voor sterven), als sergeant generaal [generaal majoor], (in gevecht?) als gouverneur van deze stad en haven van Nieuwpoort in juli 1684. Moge zijn ziel in vrede rusten.

nr. 381

(op een blazoen)

Murio 13 de Julio 1669 Don Ferdinando Palasio Del hoyo

Nr. 382

El Capan D'ambrosio Brun Irlander murio en 28bre 1669

Wij danken speciaal twee romanisten : lic. Bernadette Lanoye en prof. em. dr. Chris De Paepe die respectievelijk de transcriptie van Latijn en Spaans hebben gecorrigeerd en vertaald. Wij hebben zelf kunnen vaststellen waar de druk afweek van het handschrift van Emile Meynne.

red. G.D.

R.Dumon "Carmenhoek" in De Poperingenaar van 21 juni 1936, p. 11 en in "De Toekomst".

Portus "De Karmenhoek" in Het Wekelijks nieuws van 8 februari 1974.

S.A.N. nr. 12 Register. [Inventaris 1937]

R. de Beaucourt de Noortvelde, Nieuport, Documents Historiques, Tome II, Oostende, 1905, Épitaphier, p.245-246.

(1) Pieter Coudelier abt 1773-1788.

(2) Frans-Jacob de Brauwere (1705-1781).

(3) Don Nuño Salido De Rivera 1631 – 1684 • Gedoopt op 23 mei 1631 (vrijdag) - Santa Maria, Ubeda, Spanje • Overleden 25 juli 1684 (dinsdag) - Vlaanderen, 53 jaar oud.

Open brief 1530

Zorg voor armen en behoeftigen te Nieuwpoort

Er zijn maatregelen uitgedacht voor de plaatselijke autoriteiten ...

Die werden voorgelegd op vraag van de vorstelijke administratie op 1 februari 1529 (o.s.) dus 1530 want het jaar begon met Pasen. Dit was gericht ter goedkeuring aan de Graaf van Vlaanderen, sinds kort, keizer Karel.

"Wy hebben ontfaen die ootmoedige Supplicatie

van onsen wel-beminden Bailliu; Burgmeesteren en Schepenen onser Stede vander Nyeuport in onsen Lande van Vlaenderen, over hemlieden ende over alle de Insetene der zelve Stede, inhoudende hoe zy in den jaere xvc negen-entwintich laetsleden, by consente ende gemeene uproepe van huerlieder Poorteren geordinneert ende gestatueert hebben zekere Ordonnantien ende Statuten up 't fait ende leven van den armen Menschen, ende omme te remedierene 't ongeregelt ende 't ongestichtich leven van den selven armen Lieden, alsoo wel van vremde biddende Aermen, als van huerlieder Suppoosten, op dat de gerechtige Aermen onderhouden zyn zouden van al des hem van noode waere, ter eeren Gods ende ter gestichtighede van allen Menschen, ..."

Die waren bedoeld om arme en hulpbehoevende mensen 'te remediëren'.

Dat gebeurde in akkoord met de bevolking, zelfs onder zekere omstandigheden ook voor vreemden.

Het was om te vermijden dat ze zouden bedelen van deur tot deur, en dat mensen die er recht op zouden hebben, verstoken zouden blijven.

Men stelde vijf 'gouverneurs' aan die zouden toezien op de besteding, daarover moesten ze een register bijhouden.

Om te oordelen over wie recht had op steun, werd onderzocht wat de noden waren, daarbij konden drie vier andere burgers hen daarin bijstaan.

Men liet controleren of ze soms een ander loon hadden of enig bezit.

Er werd geld, voedsel, klederen en hout [brandstof] verzameld en uitgedeeld.

Er werd toegezien of de giften wel degelijk aan de familie werden besteed.

Bij verkwisting [door dronkaards] werd géén geld meer geven, wél andere goederen.

De gouverneurs werden met een eed verplicht voor hun taak.

Er mochten geen extra bedélingen gedaan worden in de kerk.

Daar werd wél aan geldinzameling gedaan.

Wie tijdelijk in Nieuwpoort verbleef moest een duidelijke reden hebben.

Zij mochten geen giften vragen langs de straat, bij de kerk, op het kerkhof.

Kinderen van deze lieden moesten ofwel naar school of een ambacht leren.

Wie misbruik maakte zou gestraft worden : verbannen voor een jaar uit de stad.

Er moest begrip opgebracht worden voor behoeftigen van op het platteland.

Men kon altijd logeren in een Godshuis voor één nacht per half jaar.

De gouverneurs konden hen wél eenmalig geld geven, en het nodige voedsel.

Hun kinderen mochten niet bedelen, of ze kregen lijfstraffen.

Vreemden mochten niet logeren in herbergen en moesten na een week de stad verlaten.

Deze maatregelen werden officieel wet en ter kennis gebracht aan de bestuursfunctionarissen.

"Des t'orconden zo hebben Wy onsen zegel hier aen doen hangen, gegeven in onse Stede van Brussele den xij en dach van Oughst-maent in 't jaer ons Heeren duysent vyf hondert een-en-der-tich van onsen Keyserycke tweeste, ende van onsen Rycken van Spaengnen van beede Secillen & c 't xvje : op den ploy staet geschreven: By den keyser in synen Raede, onderteeckent Grutere met paraphe ende gezegel in rooden wasse."

red. G. Demerre

Costumen ende Usantien der Stede ende Port Nieuwpoort, Gendt, 1774, p. 184-190.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a P. Deswartelaan 69-102

8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

